

Piaci útmutató

Bosznia-Hercegovináról

**MAGYAR
KERESKEDELMI
ÉS IPARKAMARA**

2021

Tartalom

Tartalom.....	2
Alapadatok	3
Gazdasági helyzet	4
1. Legfontosabb indikátorok.....	4
2. A külkereskedelem fő jellemzői.....	4
3. Gazdasági helyzet	5
Kétoldalú kapcsolatok Magyarországgal	8
1. Politikai, államközi kapcsolatok	8
2. Gazdasági, kereskedelmi, befektetési kapcsolatok	8
2.1. A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Nyugat-balkáni Tagozatának szerepe a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztésében	9
Jogi, szabályozási környezet	11
1. Magyar export Bosznia-Hercegovinába	11
2. Import Bosznia-Hercegovinából.....	12
3. Vállalatalapítás	12
4. Egyéb	13
Vállalatfinanszírozás, üzletfejlesztés	15
1. EXIM országgockázati besorolás	15
2. Helyi fejlesztési bank.....	15
3. Helyi befektetésösztönzési szervezetek.....	15
4. Üzletfejlesztés, kamarai hálózat.....	15
5. Tenderlehetőségek	16
Praktikus információk	17
1. Nagykövetségek és konzuli hivatalok	17
2. Beutazási feltételek	17
3. Egészségügyi helyzet	17
4. Közbiztonság	18
5. Infrastruktúra, közlekedés.....	18
6. Repülőterek.....	19
7. Banki szolgáltatások elérhetősége	19
8. Egyéb	20
Kultúra	21
1. Üzleti etikett, tárgyalási szokások	21
2. Fontosabb ünnepek.....	21
3. Vallás, vallási szokások.....	21
4. Történelmi áttekintés.....	22
5. További hasznos információk	23

Alapadatok

Hivatalos név: Bosznia-Hercegovina

Főváros	Szarajevó
Államforma	szövetségi köztársaság
Kormányzat	föderatív parlamentáris köztársaság
Pénznem	konvertibilis márka, BAM
Hivatalos nyelv	bosnyák, horvát, szerb
Beszélt nyelvek	bosnyák, horvát, szerb
Területe	51 197 km ² **
Lakossága	3 824 782 (becslés, 2021)**
Éves népességszaporulat	-0,21% (becslés, 2021)**
Időeltolódás	GMT + 1 óra
Etnikai megoszlás	bosnyák (50,1%), szerb (30,8%), horvát (15,4%), egyéb (2,7%) (becslés, 2013)**
Vallások	muszlim (50,7%), ortodox (31%), római katolikus (15%), egyéb (3,4%) (becslés, 2013)**
Nemzeti ünnep	november 25. (államiság napja)

Forrás: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Bosznia-Hercegovina>

** <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/bosnia-and-herzegovina/>

Bosznia-Hercegovina a Balkán föderális berendezkedésű állama. Bosznia-Hercegovina két entitásból áll: a Bosznia-Hercegovinai Föderáció az ország középső és nyugati részét alkotja, míg a Boszniai Szerb Köztársaság az északit és a délit. A föderális berendezkedés az 1995-ös daytoni békeszerződés eredménye. Mind a bosznia-hercegovinai államnak, mind a két fenti entitásnak a fővárosa Szarajevó, bár a Szerb Köztársaság kormányzati központja a gyakorlatban Banja Luka. Az ország területe nagyvárosi vonzáskörzetekre is tagolható. A következő városok szolgálnak regionális központokként is: Szarajevó, Banja Luka, Mostar, Tuzla és Zenica. Az országnak mindössze 20 km hosszú az adriai tengerpartja.

A Bosznia-Hercegovinai Föderáció közigazgatási régiói (kantonjai) a következők: Una-Szani kanton, Szávamelléki kanton, Tuzlai kanton, Zenica-doboji kanton, Boszniai Drinamenti kanton, Közép-Boszniai kanton, Hercegovina-neretvai kanton, Nyugat-Hercegovinai kanton, Szarajevó kanton vagy Szarajevói megye, Livnói/Hercegboszniai kanton. A Boszniai Szerb Köztársaság hét régióra oszlik. A régiók különböző számú községre tagolódnak tovább: a 7 régióban összesen 65 község található. Az országhoz tartozik ezen túl az autonóm közigazgatású Brčko Kerület is.

Forrás: <http://hu.wikipedia.org/wiki/Bosznia-Hercegovina>

Gazdasági helyzet

1. Legfontosabb indikátorok

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
GDP (milliárd USD)*	18,6	17,2	18,2	18,6	16,2	16,9	18,1	20,2	20,2	19,8
Egy főre jutó GDP (USD)*	5093	4779	5131	5330	4727	4995	5395	6072	6120	6032
Egy főre jutó GNI (USD)*	5010	4990	5270	5300	5210	5130	5120	5750	6180	6090
GDP növekedési üteme (% , év/év)*	1,0	-0,8	2,3	1,2	3,1	3,1	3,2	3,7	2,8	-4,3
Ipari termelés növekedési üteme (%)*	-0,3	-2,6	3,9	1,7	3,6	4,7	5,0	3,9	-0,5	-4,7
Infláció (fogyasztói árak, %)*	3,7	2,1	-0,1	-0,9	-1,0	-1,6	0,8	1,4	0,6	-1,1
Termék- és szolgáltatásexport (milliárd USD)*	5,97	5,57	6,13	6,31	5,76	6,15	7,38	8,58	8,18	6,79
HDI (Emberi Fejlettségi Index)**	0,729	0,748	0,755	0,758	0,761	0,772	0,774	0,777	0,780	
GCI (Globális Versenyképességi Index)***	52,87	54,68	56,21	57,36	n.a.	52,93	55,29	54,16	54,73	

Forrás:

*<https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&country=BIH>

** <http://hdr.undp.org/en/indicators/137506>

*** <https://countryeconomy.com/government/global-competitiveness-index/bosnia-herzegovina>

2. A külkereskedelem fő jellemzői

A külkereskedelem fő jellemzői

Legfontosabb exportpartnerek	Németország (15,4%), Horvátország (12,9%), Szerbia (11,6%), Olaszország (9,66%), Ausztria (9,54%), Szlovénia (9,08%) (2020)
Legfontosabb exporttermékek	bútorok-fényfeliratok-előregyártott épületek, elektronikus berendezések, atomreaktorok-kazánok és gépek, vas, acél, fa, faszén termékek, ásványi üzemanyag-olaj-desztillált víz, lábbelik, műanyag és műanyag termékek (2020)
Exportvolumen	6,15 milliárd USD (2020)
Importvolumen	9,87 milliárd USD (2020)
Legfontosabb importpartnerek	Németország (12,2%), Olaszország (11,5%), Szerbia (11,3%), Horvátország (9,02%), Kína (8,03%), Törökország (5,32%), Szlovénia (4,98%), Ausztria (4,04%), Lengyelország (3%), Magyarország (2,75%) (2020)
Legfontosabb importtermékek****	ásványi üzemanyag-olaj-desztillált víz, gépek-atomreaktorok-kazánok, elektronikus berendezések, járművek (kivéve: villamos, vasút), műanyag, gyógyszeripari termékek, vas és acél, alumínium-, papír termékek (2020)

Forrás:

<https://trendeconomy.com/data/h2/BosniaAndHerzegovina/TOTAL>

3. Gazdasági helyzet

Bosznia-Hercegovina átmeneti gazdasága korlátozott piaci reformtevékenységgel társul. Az ország gazdasága erősen függ a nemzetközi szervezetek pénzügyi hozzájárulásaitól. 1995-ben, a daytoni szerződésekben elismertek 2, nagyjából azonos méretű másodszintű kormány szervet: a Bosznia-Hercegovinai Föderációt, illetve a Boszniai Szerb Köztársaságot és egy autonóm igazgatású területet is az országhoz csatoltak (Brčko Kerület). Az ország 3 nagyobb egysége külön-külön saját törvényhozással, költségvetéssel és igazságszolgáltatással rendelkezik, így az ország nem alkot egységes gazdasági térséget.

A politikai decentralizáció hátráltatja az egységes, egész országra kiterjedő gazdaságpolitika kialakítását. A helyzetet nehezíti a bürokrácia lassúsága és a jogrendszer szövevényessége is. 1998-ban vezették be a konvertibilis márkát, amelynek értékét az euróhoz kötötték. A pénzügyi rendszerbe vetett befektetói bizalom megfelelő mértékű, a külföldi befektetések 2016 és 2019 között folyamatosan nőttek. Az állam föderális szerkezete túlburjánzó bürokráciához, tisztázatlan hatáskörökhöz és nem hatékonyan, magas fenntartási költséggel működő közigazgatáshoz vezetett.

A háború szétzilálta a gazdaságot, valamint hozzájárult a tartós munkanélküliség kialakulásához is. A GDP a háborús pangás után 2003 és 2008 között évi 5 százalékponttal emelkedett. A világgazdasági válság azonban Boszniában sem maradt hatás nélkül, a növekedési ütem 2009-ben lelassult és azóta stagnál, a 2008-as szintet (19,11 milliárd USD) 2018-ban tudta először meghaladni, 2019-ben pedig elérte a 20 milliárd USD-t.

A Világbank jelentése szerint 2019-ben Bosznia-Hercegovina (BiH) gazdasági növekedésének üteme 2,8% volt, ami komoly lassulást jelent a 2018-ban regisztrált 3,7%-hoz képest. A visszaeséshez a kedvezőtlen külső környezet és a belső politikai bizonytalanságok egyaránt hozzájárultak. A külső tényezők közül elsősorban a BiH legfontosabb külpiacának számító eurózóna gazdaságának lassulása és a regionális kereskedelmi viták (leginkább a Koszovó által a BiH-ből származó termékekre bevezetett 100%-os vám) hatottak negatívan a GDP-re. A belső okok közül főként a kormányalakítás körüli bizonytalanságok (az 2018. őszi választásokat követően csak 2019 decemberében alakult meg az állami szintű kormány) csökkentették a gazdaságba vetett bizalmat.

Bosznia-Hercegovina (BiH) 2020-ban az elmúlt 25 év legsúlyosabb recessziójával volt kénytelen szembenézni. Az előző évhez viszonyított 4,3%-os GDP csökkenés legfőbb oka természetesen a koronavírus-járvány volt, melynek következtében jelentősen csökkent a belső és külső kereslet, továbbá a beruházások volumene is nagyot zuhant. A Világbank előrejelzése szerint BiH 2021-ben 2,8%-os, 2022-ben pedig 3,5%-os gazdasági növekedésre számíthat. A kilátásokat azonban számos kockázati tényező árnyékolja be, melyek közül a legnagyobbat a járvány esetleges elhúzódása jelenti. Az országban tapasztalható belpolitikai feszültségek (pl. a választójogi törvény reformja) is hozzájárulhatnak a gazdasági és társadalmi reformok elhalasztásához. A külső kockázati tényezők közül BiH számára a legnagyobb veszélyt az EU gazdaságának esetleges lassulása és a nyugat-balkáni országok közötti ellentétek kiéleződése jelentheti. Számos olyan lépést kell most megtenni, amelyek mérsékelik a válság által érintett területek kitettségét, elsősorban az egészségügy és az oktatás területén. Nemcsak a válságból történő kilábalásra kell összpontosítani, hanem olyan hosszútávú megoldásokat kell keresni, amelyek lehetővé teszik az ellenálló és inkluzív gazdaság kialakítását.

A munkaerőpiaci helyzet romlott a tavalyi évben, a hivatalos statisztikai adatok szerint a foglalkoztatottság 1%-kal csökkent, míg a munkanélküliségi ráta 3%-kal emelkedett.

A kereslet és a kőolaj világpiaci árának csökkenése következtében visszatért a defláció, a fogyasztói árak 2020-ban 1,1%-kal voltak alacsonyabbak, mint 2019-ben.

A GDP-arányos államháztartási hiány 2020-ban a Világbank számításai szerint 5,4%-os volt, ami jelentős változás a 2019-es 1,9%-os többlet után. A hiány legfőbb oka, hogy a Covid-19 járvány következtében csökkentek az adóbevételek, míg a válságkezelő és gazdaságvédelmi intézkedések növelték a kiadásokat.

A Világbank becslése szerint a GDP-arányos államadósság a 2020 végén 39,6%-ot tett ki, ami 5,1%-os éves növekedésnek felel meg.

A vilá járvány ellenére a pénzügyi szektor stabil maradt, azonban a bankok jövedelmezősége visszaesett. Tovább csökkent a nem teljesítő hitelek aránya, amely így 6,1%-ot tesz ki.

2020 első 9 hónapjában a koronavírus-járvány következtében 34%-kal, 249 millió euróra esett vissza a közvetlen külföldi befektetések értéke. Az elmúlt másfél évtizedet tekintve a legjelentősebb befektető országok Ausztria, Horvátország, Szerbia és Szlovénia. A befektetések jó része a bankszektor, a kokszt és olajtermékek területét, a kiskereskedelmet és a fémipart érinti.

Bosznia-Hercegovina exportja 6,15 milliárd USD-t tett ki 2020-ban, amely 6,5%-os csökkenést jelent az előző évhez képest, míg az import értéke az előző évhez képest 11,6%-kal, 9,87 milliárd USD-re esett vissza. Az ország legfontosabb kereskedelmi partnerei az EU és a CEFTA tagországok (külkereskedelem 83%-a) után Törökország, és Kína.

Bosznia-Hercegovina a következő nemzetközi szervezetek tagja: Közép-európai Szabadkereskedelmi Megállapodás (CEFTA), Egyesült Nemzetek Szervezete, Euro-atlanti Partnerségi Tanács, Európai Biztonsági és Együttműködési Tanács, Világbank és Nemzetközi Valutaalap. A Világkereskedelmi Szervezetben egyelőre megfigyelőként vesz részt, valamint az Észak-atlanti Szerződés Szervezet (NATO) Partnerség a Békéért programjának a résztvevője. A Nemzetközi Valutaalappal kötött kiegészítő szerződését 2011-ben felfüggesztették, mivel az ország, több mint egy évig kormány nélkül működött. A szerződést módosított feltételek mellett 2012-ben kötötték meg újra, melynek elsődleges célja a szakpolitikák nemzeti szintű koordinációjának, a privát szektornak és a válságkezelési technikáknak a fejlesztése.

A privatizáció főként a Bosznia-Hercegovinai Föderáció területén lassú. Az ország gazdasági célkitűzése az európai uniós tagság elérése, a pénzügyi rendszer erősítése, hatékony közigazgatási reform végrehajtása, Világkereskedelmi Szervezet-beli tagság elnyerése, a versenyképes magánszektor feltételeinek megteremtése, valamint a közvetlen külföldi befektetések ösztönzése.

A költségvetés tekintetében az ország továbbra is rászorul a külföldről érkező donációkra, pénzügyi támogatásokra, hitelekre. A reformokat, a gazdasági szerkezet modernizálását etnikai és politikai ellentétek lassítják. BiH uniós átlaghoz való felzárkózásában egyelőre nem látszik előrelépés. A strukturális problémákat a makrogazdasági mutatók is tükrözik. Az EU új megközelítésű BiH-politikájának eredményeként hosszútávon pozitív irányú elmozdulás várható BiH gazdasági fejlődése tekintetében. Az EU az integrációs előrehaladás feltételéül – ami BiH egyértelmű célja – elsődlegesen egy gazdasági-társadalmi problémákra koncentrálnó reformagenda elfogadását és végrehajtását fogalmazta meg. A program a hangsúlyt BiH versenyképességének növelésére helyezi, melyet gazdasági aktivitást serkentő intézkedéseken keresztül, illetve a növekedést akadályozó tényezők megszüntetésével kíván elérni.

A BiH előtt álló reformok (egyelőre nehézkesen haladó) végrehajtásától, az EU felé való közeledéstől hosszútávon várt gazdasági környezet egységesülése és fejlődése - beleértve a szükséges jogszabályok elfogadását, illetve az infrastruktúra javulását – a magyar vállalatok

részére is megkönnyítheti a piacra lépés feltételeit, lehetővé téve a kétoldalú kereskedelmi forgalomban tapasztalható pozitív mutatók fenntartását, az áruforgalom további bővítését és szélesítését, illetve lehetőség szerint az intenzívebb magyar tőkebefektetéseket.

Forrás:

<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/35509/Subdued-Recovery.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

[http://www.fipa.gov.ba/informacije/statistike/investicije/FDI%20Position%20and%20Performance February%202021_E.pdf](http://www.fipa.gov.ba/informacije/statistike/investicije/FDI%20Position%20and%20Performance%20February%202021_E.pdf)

<https://www.statista.com/statistics/453933/unemployment-rate-in-bosnia-herzegovina/>

<https://www.statista.com/statistics/453929/gross-domestic-product-gdp-growth-rate-in-bosnia-herzegovina/>

<https://www.statista.com/statistics/454029/inflation-rate-in-bosnia-herzegovina/>

<https://tradingeconomics.com/bosnia-and-herzegovina/gdp>

<http://www.bhas.gov.ba/Calendar/Category/13?lang=en>

Magyarország Nagykövetsége, Bosznia-Hercegovina

További hasznos gazdasági információk:

[Export Hungary - Bosznia-Hercegovina](#)

CIA Factbook: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/bosnia-and-herzegovina/#economy>

[ENSZ fejlesztési program, Humán Fejlettségi Index](#)

A Világbank adatbázisa: <http://data.worldbank.org/country/bosnia-and-herzegovina>

[Bosznia-Hercegovina központi statisztikai hivatala](#)

[Gazdaságtörténet](#)

Az ENSZ adatai: <http://data.un.org/en/iso/ba.html>

Gazdasági szabadság indexe: <http://www.heritage.org/index/country/bosniaherzegovina>

Általános gazdasági, ill. kivitellel kapcsolatos specifikus információk:

[EU Market Access Database](#)

A helyi médiatermékek listája:

<https://www.politicalresources.net/bosnia4.htm>

<http://www.onlinenewspapers.com/bosnia.htm>

Kétoldalú kapcsolatok Magyarországgal

1. Politikai, államközi kapcsolatok

Bosznia-Hercegovina önálló állammá válása után, 1992 végén került sor az első diplomáciai kapcsolatfelvételre Magyarország és Bosznia-Hercegovina között. Az állam budapesti nagykövetsége 1994 vége óta működik. Magyarország a bosznia-hercegovinai békefenntartó hadműveletekben is képviseltette magát. Magyarország és Bosznia-Hercegovina között minden gazdasági kapcsolatokat érintő lényeges megállapodás – köztük a beruházás védelmi, a kettős adóztatás elkerüléséről, a társadalombiztosításról, a nemzetközi közúti személyszállításról és áru fuvarozásról, a légi forgalomról, az állategészségügyről szóló egyezmény – elfogadásra került. Az EU tagországok – így Magyarország - cégeivel az árucserre feltételeit az EU és Bosznia-Hercegovina közötti kereskedelmi egyezmény – a Stabilizációs és Társulási Megállapodás kereskedelemről szóló melléklete – szabályozza. A 2006-ban megkötött kétoldalú Gazdasági Együttműködési Megállapodás alapján hazánk Bosznia-Hercegovinával Gazdasági Vegyes Bizottságot (GVB) működtet.

Forrás:

<https://szarajevo.mfa.gov.hu/assets/09/81/64/f29b559d86b69c43ff0ae3b1cc19a18b215a8fa1.pdf>

2. Gazdasági, kereskedelmi, befektetési kapcsolatok

A gazdasági, kereskedelmi és befektetési kapcsolatokat jelentős állami együttműködési törekvések kísérik, melyek számos kormányközi egyezményben és kétoldalú megállapodásban is megmutatkoznak. A gazdasági kapcsolatokban az áru forgalom a meghatározó, amely 2017 és 2019 között dinamikusan fejlődött, azonban 2020-ban a koronavírus-járvány miatt jelentősen, közel 20%-kal visszaesett.

Bosznia-Hercegovina befektetési lehetőségként szolgál a magyar cégek számára, egyre több magyar cég jelenik meg a bosnyák piacon. A legnagyobb befektetők a MOL, az OTP és a Wizz Air.

A kétoldalú gazdasági kapcsolatok fejlesztésének jogi hátterét a 2006-os Gazdasági Együttműködési Megállapodás biztosítja. A bizottság ülésein a kormányok képviselőin túl gazdasági kamarák, illetve civil szervezetek is részt vesznek.

Magyar érdekek főbb területei: vízgazdálkodás, szennyvíz és hulladékkezelési technológiák, alternatív és megújuló energia, mezőgazdasági és élelmiszerfeldolgozó technológiák, ICT, gáz- és olajipari berendezések, turizmus, gyógyszerek, gyógyászati berendezések.

Forrás: <http://exporthungary.gov.hu/download/d/71/c2000/Bosznia-Hercegovina.pdf>

A BiH piac a korlátozott fizetőképes kereslet miatt eredetileg is rendkívül árérzékeny volt, a koronavírus-járvány pedig tovább erősítette ezt a helyzetet. Ugyanakkor BiH számos területen importra szorul (pl. gyógyszer, élelmiszer, élő állat, műtrágya) ami jó lehetőséget jelent a versenyképes árú termékekkel rendelkező magyar vállalatok részére. A járvány kirobbanása következtében ugyan felfüggesztettek egyes energetikai és infrastrukturális beruházásokat, azonban közép- és hosszútávon komoly lehetőségek vannak ezekben az ágazatokban (pl. vízerőművek építése, autópályák tervezése és kivitelezése).

Forrás:

http://exporthungary.gov.hu/download/3/06/c2000/Bosznia-Hercegovina_20210519.pdf

Hazánk behozatala Bosznia-Hercegovinából 2016 és 2018 között közel 50%-kal nőtt, 2019-ben azonban 2018-hoz képest közel 17%-kal, 2020-ban pedig a járvány okozta válság miatt további 26%-kal visszaesett 100,473 millió euróra. A legnagyobb mértékű, 26,5%-os

csökkenés az importunk 78%-át kitevő feldolgozott termékek behozatalában volt tapasztalható. Magyarország 2020-ban Bosznia-Hercegovina 12. legjelentősebb exportpartnerre volt.

Kivitelünk 2016 és 2019 között folyamatosan nőtt, 2020-ban azonban 12,7%-kal visszaesett, főként a gépek és szállítóeszközök területén, ahol 36%-os volt a csökkenés. Exportunk jelentős részét a feldolgozott termékek, az élelmiszerek, italok és a dohány, valamint a gépek és szállítóeszközök kivitele teszi ki.

Az állami befektetés-ösztönző szervezetek közül a FIPA ([Foreign Investment Promotion Agency](#)), valamint a bosnyák exportfejlesztési szervezet, a Bosznia-Hercegovina Külkereskedelmi Kamaráján belül működő BHEPA ([BH Export Promotion Agency](#)) segíthet a magyar vállalkozásoknak. A Bosznia-Hercegovinában befektetni szándékozóknak a következő kockázati tényezőkkel kell számolniuk: nem transzparens államigazgatás, nehezen átlátható engedélyezési eljárások, politikai, üzleti és fizetési kockázatok, elterjedt korrupció és feketegazdaság.

<http://exporthungary.gov.hu/download/d/71/c2000/Bosznia-Hercegovina.pdf>

Bosznia-Hercegovina külkereskedelmi kapcsolatait összefoglaló ábrák:

<https://oec.world/en/profile/country/bih>

<https://tradingeconomics.com/bosnia-and-herzegovina/exports-by-country>

A magyar-bosznia-hercegovinai külkereskedelem áruszerkezete (M EUR)

Megnevezés	Kivitel				Behozatal				Egyenleg			
	2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020
Összesen	322,778	345,153	380,055	331,969	155,574	162,839	135,698	100,473	167,204	182,314	244,357	231,496
Élelmiszer, ital, dohány	66,217	66,237	80,552	78,531	2,541	3,733	3,276	1,266	63,675	62,504	77,276	77,265
Nyersanyagok	18,570	17,767	17,385	14,971	10,242	11,364	19,363	15,818	8,328	6,403	-1,978	-0,847
Energiahordozók	5,950	10,391	18,005	7,560	2,385	2,966	0,515	0,515	3,564	7,425	17,490	7,045
Feldolgozott termékek	169,052	179,158	180,118	176,827	136,786	141,344	106,332	78,172	32,266	37,815	73,786	98,654
Gépek, szállítóeszközök	62,989	71,599	83,995	54,081	3,620	3,432	6,212	4,703	59,370	68,167	77,783	49,378

Forrás: KSH

2.1. A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Nyugat-balkáni Tagozatának szerepe a kereskedelmi kapcsolatok fejlesztésében

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Nyugat-balkáni Tagozata 2012. július 3-án alakult meg, jelenleg 90 tagja van. Az elnöki tisztséget Galambos Attila, a Communautrade Europe Kft. ügyvezető igazgatója tölti be. A szervezet célja a térség iránt – Albánia, Bosznia-Hercegovina, Észak-Macedónia, Montenegró, Koszovó, Szerbia – érdeklődő hazai cégek piacra jutásának elősegítése. A Tagozat kiemelt feladata az üzleti lehetőségek bővítése, melynek érdekében üzletember-találkozókat, tájékoztató fórumokat, üzleti delegációkat szervez, és információkkal segíti a cégeket. A Tagozat tagvállalatai havonta elektronikus hírlevélből értesülhetnek a térséget érintő aktuális gazdasági, politikai, társadalmi hírekről. A Tagozat támogatja továbbá tagjait a partnerországok vásárain és kiállításain való részvételben, együttműködik a partnerországok területi és országos kamarai szervezeteivel,

valamint az ott működő hazai kereskedelmi szervezetekkel, képviselőkkel. A Tagozat tagja lehet bármely, Magyarországon bejegyzett, kamarai regisztrációval rendelkező jogi személy, szakmai szövetség, a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, vagy a Magyar Ügyvédi Kamara tagja, aki a Tagozat honlapján is megtalálható kitöltött és aláírt belépési nyilatkozatát a tagozat koordinátora részére megküldi. A belépéshez kapcsolódó további feltételekről a [Jelentkezés a Tagozatba](#) linken tájékozódhatnak az érdeklődők.

Elérhetőség:

MKIK Nyugat - balkáni Tagozat

Elnök: Galambos Attila

Koordinátor: Szekeres Anna

MKIK - Nemzetközi Igazgatóság

e-mail: nybalkani.tagozat@mkik.hu

honlap: <https://mkik.hu/a-nyugat-balkani-tagozat-bemutakozasa>

Tel: (1) 474-5142

Fax: (1) 474-5149

Együttműködési megállapodások, fontosabb események

- 2013. november 8., Budapest, Együttműködési megállapodás aláírása Bosznia-Hercegovina Külkereskedelmi Kamarájával
- 2016. október 2-4., Szarajevó, Zenica (ZEPS) - Üzleti delegáció Bosznia-Hercegovinába
- 2017. április 27. Budapest, Magyar-bosnyák fórum és üzletember-találkozó
- 2018. március 21-23., Trebinje, Üzleti delegáció Bosznia-Hercegovinába a Nemzetgazdasági Minisztérium által szervezett Magyar - Bosznia - Hercegovinai KKV munkacsoport 2. üléséhez kapcsolódóan
- 2019. május 16., Budapest, Üzleti lehetőségek Bosznia-Hercegovinában – gazdasági fórum
- 2021. március 23., online fórum, Üzleti környezet és együttműködési lehetőségek Bosznia-Hercegovinában

Bosznia-Hercegovinában nehezen kiismerhető a gazdasági jog- és intézményi rendszer. A központi kormány gazdasági környezetet alakító hatásköre nemzetközi egyezményekre, pénzpolitikára, központi költségvetésre, a külkereskedelemre, a vám és ÁFA rendszer működtetésére, gazdasági kerettörvények alkotására korlátozódik. A Bosnyák-Horvát Föderáció, a Szerb Köztársaság és Brcko Kerület saját törvényhozással, kormánnyal, bíróságokkal rendelkezik. Hatáskörükbe tartozik a gazdasági szabályozás (pl. szerződéses és cégjog, társasági és helyi adók, TB, ösztönzések), a privatizáció, az ágazati fejlesztés (energia, ipar, mezőgazdaság stb.). A különböző területeken eltérések vannak a bírósági gyakorlatban és előfordulhat, hogy a hatóságok egyes ügyekben a hazai cégeknek kedveznek. A magánszférában exportőreinket a nemfizetés kockázata fenyegeti, nem egységes a cégregiszter, továbbá számolni kell a fejletlen szállítási infrastruktúrával.

Forrás: <http://exporthungary.gov.hu/download/d/71/c2000/Bosznia-Hercegovina.pdf>

1. Magyar export Bosznia-Hercegovinába

Az EU tagországok – így Magyarország - cégeivel az árucserre feltételeit az EU és Bosznia-Hercegovina közti kereskedelmi egyezmény – a Stabilizációs és Társulási Megállapodás kereskedelemről szóló melléklete (SAA Interim Agreement on trade and trade-related issues) – szabályozza. Ez 2008. július 1-én lépett életbe, azóta a vámok, kvóták, valamint illetékek fokozatosan és aszimmetrikusan a megcélzott minimum szintre csökkentek. Az EU-ból származó termékek 95%-ára ma már nincs vám, a mintegy 11 ezer vámmentes termék felöleli az ipari termékek szinte teljes körét, csak egyes érzékeny termékeket (néhány élelmiszer, textil, fémipari termék) sújtanak BiH-ben vámok. Az Európai Unióval a vám díjszabást fokozatosan csökkentik a termék típusától függően 90%, 75% vagy 50%-kal, az előző díjszabáshoz képest, míg a vámtételek egyes termékek esetén teljesen megszűnnek. A behozatali vámtétel csökkentése csak az EU-ból származó árukra vonatkozik, nem pedig az EU-ból behozott árukra. A vámvédelemmel biztosítják a mezőgazdasági termékeket, amelyekre a korábbi vámtételek érvényesek. Vámmentesség Külföldi személy által szabad forgalomba hozott felszerelés -személygépkocsik, szórakoztató-és játékautomaták kivételével - behozatali vámok kifizetésétől mentes. A vámkedvezmény a Vámhatóság számára írásban benyújtott kérelem jóváhagyásával érvényesíthető. A vámhatóság a kérelem benyújtásától számított 15 napon belül határozatot hoz. Emellett Bosznia-Hercegovina területén mind a behozott, mind a belföldi termékekre forgalmi adót kell fizetni, melynek értéke 17%.

Versenyelőnyt élveznek BiH piacán a vele szabadkereskedelmi megállapodásra szerződött CEFTA országok. BiH-nek szabadkereskedelmi megállapodása van Törökországgal, preferenciális export rezsimet élvez az USA, Ausztrália, Kanada, Japán, Oroszország vagy Irán piacán.

A magyar (EU) eredetű termékekre vonatkozó vámok és kvóták az EU honlapján, illetve a <http://www.mvteo.gov.ba/Content/Read/carinska-tarifa?lang=en> honlapon kereshetők. BiH-be történő bevitelkor számolni kell még azzal, hogy az ország alkotmányos berendezkedéséből adódó okok miatt nem egységes a gazdasági tér. Az általános vámszabályozáson túl figyelembe kell még venni az egyes entitások (Szerb Köztársaság és a Bosnyák-Horvát Föderáció) alacsonyabb rendű hatóságainak engedélyezési és termékminőségi előírásait is.

Magyar exportot kísérő okmányok (helyi követelmények szerint): Az áruk végleges BiH-be történő beviteli célú vámkezelését az importőr végzi, ennek során a szokásos okmányok, csomagolási lista, az útlevél másolata és az eredeti felmutatása, kereskedelmi számla,

származási igazolás, fuvarlevél. Kötelező a vámnyilatkozat (JCI) kitöltése is. Ha az áru jellege szükségessé teszi, a fentiek mellett az áru jellegének megfelelő biztonsági okmányokat (állat- és növény egészségügyi, minőségi tanúsítvány, címkézés, használati utasítás stb.) is mellékelni kell. Egyes áruk belföldi forgalomba hozatalához külön bevizsgálás és engedély szükséges. Az árukat általában nem a határon, hanem a belföldi vámhivatalokban vámkezelik, így vámbiztosítékot kell adni. Ha a magyar exportőr vámkezelteteti az árut, speditőrt célszerű megbízni.

Bosznia-Hercegovina Külkereskedelmi Kamarája 2011-ben csatlakozott az ATA Carnet egyezményhez. A kamarák által kiállított okmány segítségével jelentősen egyszerűsödik az ideiglenes jelleggel bevitt áruk (pl. vásári kiállított termékek, minták, szereléshez használt eszközök stb.) kezelése.

Helyi termelőket, termékeket védő egyéb intézkedések: A BiH-i Külkereskedelmi Politikáról szóló törvény: fenntartja a jogot, hogy BiH mennyiségi korlátozásokat rendeljen el a GATT 1994 XI és XII cikk, valamint WTO Védelmi Intézkedésekről szóló Egyezmény előírásának megfelelően; engedélyhez köti kényes áruk (emberi, állati és növény egészségügyi, környezetvédelmi, kulturális, történelmi, archeológiai közérkölcsei szempontból érzékeny termékek) behozatalát; a belső piac védelme érdekében egyes árufajtákra importkvótákat határoz meg, a vámok általános mértéke 0-15% között van; a vámkezelés során ellenőrzést ír elő a BiH területén történő forgalomba hozatalra kerülő termékek műszaki, minőségi, feliratozási stb. feltételeinek betartásáról. (Behozatalkor az általános vámszabályozáson túl figyelembe kell venni az entitások alacsonyabb rendű hatóságainak engedélyezési, termékminőségi előírásait is.)

Forrás:

<http://exporthungary.gov.hu/download/d/71/c2000/Bosznia-Hercegovina.pdf>

<http://exporthungary.gov.hu/download/9/15/52000/Bosznia-Hercegovina.pdf>

2. Import Bosznia-Hercegovinából

Bosznia-Hercegovina a CEFTA tagja 2006 óta, mely előnyöket biztosít az országnak az EU-országokkal folytatott kereskedelemhez.

Forrás: <https://taxsummaries.pwc.com/bosnia-and-herzegovina/corporate/other-taxes>

2019 decemberében megjelent a vizsgálatköteles károsítókat és a termékek forgalmazására vonatkozó listákat tartalmazó EU-s végrehajtási rendelet (2019/2072), mely meghatározza többek között azon növények, növényi termékek és egyéb anyagok jegyzékét, amelyek esetében harmadik országokból az Unió területére történő behozatalhoz növényegészségügyi bizonyítvány szükséges. A vizsgálatköteles áruk esetében a szállítmányokért felelős vállalkozónak előzetesen értesítenie kell a hatóságot. A bejelentést a szállítmány várható érkezése előtt legalább 1 munkanappal, a megérkezés szerinti első uniós határállomás illetékes hatósága felé, az EU Bizottság erre kialakított elektronikus rendszerén ([TRACES NT](#)) keresztül kell megtenni (előzetes regisztráció szükséges a bejelentéshez).

Forrás: <https://portal.nebih.gov.hu/-/valtozasok-a-novenyek-novenyi-termek-import-ellenorzeseben>

3. Vállalatalapítás

Bosznia-Hercegovina föderális államszerkezete bürokratikus akadályokat állít a vállalatot alapítani szándékozók útjába. A vállalatalapításhoz nincs egységes jogi környezet: föderális, állami és önkormányzati szinten is születnek vállalatokat érintő intézkedések és

jogszabályok. Az állami szabályozás híján nincs központosított cégjegyzék sem. Ezért minden esetben ajánlatos jogi szakértő segítségét kérni.

Forrás: <http://exporthungary.gov.hu/download/d/71/c2000/Bosznia-Hercegovina.pdf>

A vállalat alapítási kedv ösztönzésére a föderális kormányzati hivatal, a [FIPA](#) összefoglaló jelentésében a bel- és külföldi befektetők számára a vállalat alapítás lépéseiről szóló kiadvánnyal szolgál. Ez a jogszabályi környezet feltérképezésén túl, a választható vállalkozási formák kiválasztásához nyújtott segítségen keresztül a vállalat alapítás minden egyes lépésének részletezéséig terjed. Az angol nyelvű kiadvány elérhető az alábbi linken: http://www.fipa.gov.ba/publikacije_materijali/brosure/STARTING%20AND%20OPERATING%20BUSINESSIN%20BIH%2028.07.2020.pdf

A Világbank (VB) „DoingBusiness” 2020. évi adatbázisa szerint Bosznia-Hercegovina az aggregált adatok alapján világviszonylatban a 90. helyezett. Új vállalkozás elindításában ennél is gyengébben teljesít, ebben a rangsorban a 184. helyen áll, átlagosan 80 napba telik új vállalkozást indítani.

Forrás: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/bosnia-and-herzegovina/>
<https://www.doingbusiness.org/rankings>

A Világbank egyéb gazdasági mutatói, amelyekből a vállalkozási környezetre lehet következtetni:

<http://www.tradingeconomics.com/bosnia-and-herzegovina/cost-of-business-start-up-procedures-percent-of-gni-per-capita-wb-data.html>

A cég alapítás jogi háttere ugyanaz külföldi és belföldi tulajdonos esetén is. Cégek az alábbi jogi formák szerint alapíthatók: betéti társaság, részvénytársaság, korlátolt felelősségű társaság és vegyesvállalat.

Forrás:

http://www.fipa.gov.ba/informacije/posao/vrste_preduzeca/default.aspx?id=133&langTag=en-US

További hasznos információk:

[Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank \(EBRD\)](#)

[Bosznia-Hercegovina Külföldi Befektetésösztönzési Ügynökség](#)

4. Egyéb

Az uniós tagság elengedhetetlen feltétele a szerzői jogok harmonizációja az európai gyakorlattal. A jelenlegi jogszabályi környezet 2010-ben lett kialakítva, hét nagyobb törvény tartalmaz elszórtan passzusokat a szerzői jogokról. A jogszabályok EU-kompatibilisnek mondhatóak, rendelkezéseket tartalmaznak a szerzői jogok, valamint szabadalmak és védjegyek feletti szellemi tulajdonjogokra vonatkozóan is. A törvények végrehajtása a bírósági gyakorlat nehézsége, illetve a kalóztermékek gyakorisága és a végrehajtói akarat hiánya miatt azonban vontatottan halad.

Forrás: <https://www.ipr.gov.ba/en/stranica/copyright-and-related-rights-protection-procedure-in-bh>

A szerzői jogok védelméért a 2004-ben létrehozott Szellemi Tulajdon Intézete felel ([Institute for Intellectual Property](#)).

Jelenleg nincsenek megszorítások magyar állampolgárok számára Bosznia-Hercegovinában történő ingatlan vásárlásakor. Az ország jogi és bírósági rendszerének átláthatatlansága miatt azonban ajánlott az adásvétel minden részét független ügyvéd jelenlétében végrehajtani. A bíróság elé kerülő kereskedelmi viták általában sokáig elhúzódnak.

Az ingatlanszerzés lépései a következők. Elsőként a szóban forgó ingatlan földhivatali kivonatát kell beszerezni a helyi illetékes bíróságtól. Amikor meggyőződünk róla, hogy az

ingatlant nem terheli semmilyen jelzálog, a felek saját illetékességüket is bizonyítják, amennyiben egy cég nevében vásárolnak ingatlant. Végül az aláírt szerződést közjegyző érvényesíti.

Ingatlanvásárláskor érdemes szem előtt tartani, hogy az önkormányzatok által vezetett ingatlanregiszterek nem megbízhatóak. Mivel tulajdonosváltáskor adót kellene fizetni, a hivatalos bejelentést számos esetben nem teszik meg.

Forrás: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/bosnia-and-herzegovina/registering-property>

További hasznos jogi információk:

Tudnivalók a vállalat alapításról:

[A Világbank és a Nemzetközi Pénzügyi Társaság „Doing Business” adatbázisa](#)

Általában a jogról:

[Library of Congress](#)

[Leaxdin.nl, globális jogi kalauz](#)

Vállalatfinanszírozás, üzletfejlesztés

1. EXIM országkockázati besorolás

Az EXIM országkockázati besorolása és a biztosíthatósági szabályok szerint Bosznia-Hercegovina az 5-ös országkockázati kategóriába esik. 2 éves vagy 2 éven túli törlesztési futamidejű ügyletek vonatkozásában a legtöbb kockázati típusban nem, vagy csak feltételekkel biztosítható. Kivételt képez a szuverén kategória („az ügylet hiteladása vagy biztosíték nyújtója a központi kormányzat vagy a jegybank, illetve az irányításuk alatt álló minden olyan szervezet, amely a szervezet székhelye szerinti állam joga alapján sem jogi, sem közigazgatási úton nem nyilvánítható fizetéseképtelennek”), amelyben biztosítható.

Forrás: <https://exim.hu/kondiciok/eximbank-kondiciok/orszagkockazati-besorolas/file>

2. Helyi fejlesztési bank

Bosznia-Hercegovina 2008-ban létrehozott fejlesztési bankja a [Development Bank of the Federation of Bosnia and Herzegovina](#).

Az ország elsőként alapított és máig legnagyobb kereskedelmi bankja, amely jelenleg a Boszniai Szerb Köztársaság tulajdonában van, a [Balkan Investment Bank AD](#).

3. Helyi befektetésösztönzési szervezetek

- Regionális Együttműködési Szervezet ([Regional Cooperation Council](#))
- Bosznia-Hercegovina Külföldi Beruházás-ösztönzési Ügynöksége ([Foreign Investment Promotion Agency of Bosnia and Herzegovina](#), FIPA)
- Boszniai Szerb Köztársaság Fejlesztési Bank ([The Republic of Srpska Investment Development Bank](#), IRBRS)
- Bosznia-Hercegovina Külkereskedelmi Kamara ([Foreign Trade Chamber of Bosnia and Herzegovina](#))
- Bosznia-Hercegovina Gazdasági Kamara ([Chamber of Economy of the Federation of Bosnia and Herzegovina](#))

4. Üzletfejlesztés, kamarai hálózat

Bosznia Hercegovinában a kereskedelmi- és iparkamarai rendszer igazgatása föderális szinten történik. A Bosnyák Horvát Föderáció területén lévő gazdasági kamara két tartományi központban (Szarajevóban és Mostarban) üzemel, míg a kantonokban külön területi alapon szerveződő alszervezetek működnek. A kamarák hatásköre így tartományonként változik, de a szervezetről általánosságban elmondható, hogy a térségben működő vállalkozások érdekeinek a képviselése a feladatuk, kapcsolattartás a civil szféra és a kormánysszervek képviselőivel, valamint rendezvényszervezés, amely a vállalkozások közötti kapcsolatok kiépítéséhez járul hozzá. A Boszniai Szerb Köztársaság területén központosított kereskedelmi kamara működik Banja Luka és Bijeljina székhelyekkel.

Bosznia-Hercegovina Külkereskedelmi Kamara ([Foreign Trade Chamber of Bosnia and Herzegovina](#))

Cím: 71000 Sarajevo, Branislava Đurđeva 10

Telefon: +387 33 566 222

Fax: +387 33 214 292

E-mail: amir.hujic@komorabih.ba; info@komorabih.ba

A Bosnyák Horvát Föderáció területén lévő területi kereskedelmi kamarák elérhetőségei:
<http://www.komorabih.ba/privredne-komore-u-bih/>

Bosznia-Hercegovina Gazdasági Kamara ([Chamber of Economy of the Federation of Bosnia and Herzegovina](#))
Cím: Branislava Đurđeva 10, 71000 Sarajevo
Tel.: +387 33 566 301
E-mail: a.keco@kfbih.com

A Boszniai Szerb Köztársaság területén lévő Gazdasági Kamara ([Chamber of Commerce and Industry of the Republic of Srpska](#)) elérhetőségei:
Cím: Đure Daničića 1/II, 78000 Banja Luka, Republic of Srpska, BiH
Telefon: +387 51 215 744
Fax: +387 51 215 565
E-mail: info@komorars.ba; dragicar@komorars.ba

A Boszniai Szerb Köztársaság területi gazdasági kamarái:
<http://www.komorabih.ba/privredne-komore-u-republici-srpskoj/>

Brcko Körzet Kereskedelmi Kamara: <http://www.komorabih.ba/privredna-komora-brcko-distrikta-bih/>

5. Tenderlehetőségek

Bosznia-Hercegovinában nem átlátható a közbeszerzések rendszere, jelenleg még csak egyeztetnek az uniós gyakorlat átvételéről. Az új közbeszerzési törvény 2014-ben lépett életbe. A rendelkezéseknek köszönhetően online elérhető közbeszerzési oldalt (<http://www.nabavke.com/sr/index.htm>) hoztak létre, amelyben a 2 millió konvertibilis márkánál nagyobb összegű közbeszerzéseket angolul is közzé kell tenni. Azonban főként a Boszniai Szerb Köztársaságban még mindig bevett gyakorlat az állami megrendelések meghívásos pályáztatása.

Forrás: <https://www.tpp-rating.org/page/eng/country/bosniaandherzegovina>

A közbeszerzési hivatal: <https://www.javnenabavke.gov.ba/en/>

Az állami tenderek mellett a nemzetközi szervezetek is hirdetnek meg tendereket a térségben. Ezekről a szarajevói EU-delegáció honlapján nyújt bővebb felvilágosítást: http://europa.ba/?page_id=887

A tenderlehetőségeket aggregáltan tartalmazó kereskedelmi weboldalak jellemzően fizetők és regisztrációhoz kötöttek, például:

<https://www.globaltenders.com/global-tenders-bosnia-herzegovina.php>

<http://www.dgmarket.com/tenders/list.do~tenders-in-Bosnia-and-Herzegovina~ba>

Praktikus információk

1. Nagykövetségek és konzuli hivatalok

Magyarország Nagykövetsége, Bosznia-Hercegovina

Nagykövet: Pósa Krisztián

Külgazdasági attasé: Karagics Dusko (DKaragics@mfa.gov.hu)

Nagykövetség címe: 71000 Sarajevo, Splitska 2.

Telefonszám: +387 33 205 302

E-mail: mission.sjj@mfa.gov.hu

Bosznia-Hercegovina Nagykövetsége, Magyarország

Rendkívüli és meghatalmazott nagykövet: Biljana Gutic-Bjelica

Nagykövetség címe: 1095 Budapest, Ipar u. 5.

Telefonszám: +361 212-0106

E-mail: embassybih@ambasadabih.hu

2. Beutazási feltételek

A magyar állampolgárok érvényes útlevél vagy kártya típusú személyi igazolvány birtokában utazhatnak be Bosznia-Hercegovinába. Az országban kilencven napot meg nem haladóan tartózkodhatnak turisztikai vagy üzleti céllal. A belépéshez használt úti okmánynak az országból való tervezett kilépéstől számítva 90 napig érvényesnek kell lennie.

Forrás: <http://konzuliszolgalat.kormany.hu/europa-utazasi-tanacsok?bosznia-hercegovina>

A konzulátus ajánlja a külföldre utazóknak az ún. „adatlap konzuli védelem elősegítéséhez” kitöltését, mellyel az esetleges bajba kerülés esetén a konzulátus munkáját könnyítik meg. Az adatlap kitölthető az alábbi linken: <https://konzinfoegyseged.mfa.gov.hu/#!/login>

3. Egészségügyi helyzet

A járványügyi helyzet, a leggyakrabban előforduló, jellemző megbetegedések a magyarországihoz hasonlóak.

Közegészség, egészségügyi helyzet: A Magyarországon egészségügyi szolgáltatásra jogosult személyek átmeneti tartózkodásuk esetén Bosznia-Hercegovina területén a HU/BH 111 jelű nyomtatvánnyal vehetik igénybe az állami sürgősségi egészségügyi ellátást. A szolgáltatás igénybevételének feltételeiről és részletes szabályairól az Országos Egészségpénztár honlapján, [ide](#) kattintva tájékozódhatnak.

Egészségügyi és járványügyi szempontból Bosznia-Hercegovina biztonságos országnak mondható, amennyiben a turista betartja az általános higiéniai szabályokat. Bosznia-Hercegovinában az állatorvosi szolgálat folyamatosan ellenőrzi a boltokban, és a vendéglátóhelyeken felszolgált hús minőségét. Ez az ellenőrzés már kevésbé hatékony az út menti, utcai és piaci alkalmi árusoknál, pecsenyesütőknél. Ezért javasoljuk, hogy alkalmi árusoknál ne vásároljanak húsárut.

A pénz- és gyógyszerhiánnyal küszködő, hiányosan felszerelt közkórházak, egészségügyi intézmények mellett az elmúlt évek alatt kiépült a modern műszerekkel felszerelt magánorvosi rendelők viszonylag széles hálózata, ahol igen hatékonyan és magas színvonalon folyik a gyógyítás. A magánorvosi szolgáltatásokért azonban a nyugat-európaihoz közelítő árszínvonalon kell fizetni.

Az ivóvíz iható, az ellenőrzött húsárú, baromfi, hal, a gyümölcs, a zöldségfélék, a boltokban kapható (pasztörizált) tej és tejtermékek biztonságos élelmiszerek. Az ezekből megfelelő

módon elkészített – főzött és sütött – ételeket nyugodtan lehet fogyasztani. A jól megmosott vagy meghámozott gyümölcsökön kívül nem ajánlott nyers hús, egyéb élelmiszer, vagy a nem megfelelő módon elkészített étel (pl. nyers tej) fogyasztása.

A nagyobb városokban több helyen árulják a „tenger gyümölcseit”. Ajánlott, hogy csak a modernebb, megfelelő hűtőlánccal rendelkező bevásárló-központokban vásároljunk ezekből, mert csak itt kaphatunk garantáltan friss árut.

Forrás: <http://konzuliszolgalat.kormany.hu/europa-utazasi-tanacsok?bosznia-hercegovina>

A déli országrészekre utazók főként a nyári hónapokban ki vannak téve viperatámadás és a fekete özvegy csípésének, mely esetekben 2 órán belül orvoshoz kell fordulni.

Érdemes megtekinteni az Egészségügyi Világszervezet munkacsoportja által készített, [Bosznia-Hercegovina egészségügyi rendszerét elemző honlapot](#).

4. Közbiztonság

Gyakori a zsebtolvajlás/betörés az országban, ezért javasolt az értékeket, a készpénzt, a bankkártyát és az iratokat külön helyen tartani, illetve nem ajánlott az autóban értékeket hagyni. Bosznia-Hercegovina a világ egyik leginkább aknaveszélyes országának számít. A boszniai háborúban telepített aknák, valamint a fel nem robbant lőszerkecs becslések szerint több, mint 1000 km² területen (az ország területének több, mint 2 százaléka) helyezkednek el. Az aknamentesítés folyamatosan zajlik, a hatóságok a veszélyes területekre táblákkal, szalagokkal figyelmeztetnek. Javasolt, hogy csakis szilárd útburkolatú utakon mozogjanak, kerüljék az ismeretlen terepen, erdőben történő mozgást. Veszélyesek lehetnek az elhagyatott, megrongált épületek is. Bosznia-Hercegovinában a gyakran előforduló heves esőzések, árvizek, olvadások megnövelik a földcsuszamlás veszélyét (akár a Magyarország felől érkezők által leggyakrabban használt M17-es főútvonalon is), így az aknák, valamint az aknaveszélyre figyelmeztető táblák és szalagok elmozdulhatnak.

A biztosítók és autógyárak által biztosított assistance szolgáltatások általában nem érvényesek Bosznia-Hercegovinában. Az utazáshoz nemzetközi gépjármű biztosítási bizonylat, az ún. zöldkártya kiváltása ugyan nem kötelező az illetékes bosznia-hercegovinai hatóság és a MABISZ által kötött megállapodás értelmében, azonban ajánlatos, mert a határon kérik. A vidéki területeken nem javallott a főútvonalak elhagyása aknaveszély miatt.

Forrás: <http://konzuliszolgalat.kormany.hu/europa-utazasi-tanacsok?bosznia-hercegovina>

Javasolt a <https://bihamk.ba/> felkeresése, ahol naprakész információ található az esetlegesen lezárt útszakaszokról, mellékutakról, aktuális korlátozásokról. Az árvíz következtében módosított, tájékoztatást szolgáló [aknatérképek](#) a linkre kattintva érhetők el.

5. Infrastruktúra, közlekedés

Bosznia-Hercegovina infrastruktúrájának nagy része a háború következtében használhatatlanná vált. Az ország 1991-ben mindössze 21 168 kilométernyi járható úttal rendelkezett, ennek is csak a fele volt aszfaltozott. A háború a hidak 40%-át, míg az utak 35%-át tette használhatatlanná. A sarajevói repülőtér megsemmisült. Az ország 1000 kilométeres vasúthálózatában esett károk mértéke elérte az 1 milliárd amerikai dollárt.

A következő években nemzetközi összefogás keretében jelentős mértékű, 1 milliárd USD-os tőke áramlott az országba. Az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank 20 milliárd USD-os hitelkeretet tett elérhetővé a helyreállítási munkálatok megkönnyítésére. A bürokratikus akadályok, a korrupció és a belpolitikai ellentétek hátráltatták a hálózat gyors újjáépítését. 2001-ben léptették életbe az infrastruktúra egységes, 20 év alatt történő komplex megújításának tervét, mely a vízi, légi, vasúti és közúti közlekedés összehangolását célozza.

Bosznia-Hercegovina elektromos-áramtermelési eszközparkjának négyötöde odaveszett a háború során. Jelenleg széntüzelésű erőművekben, illetve hidro-elektronikus üzemekben állítják elő a villamos energiát. Mivel az erőművek nagyobb része található a föderáció területén, a villamosenergia-szétosztás és -árzás belpolitikai csatározások témája.

Forrás: <http://www.nationsencyclopedia.com/economies/Europe/Bosnia-and-Herzegovina-INFRASTRUCTURE-POWER-AND-COMMUNICATIONS.html>

Az úthálózat bővítése folyamatosan zajlik, azonban az utak minősége még gyakran hagy kívánnivalót maga után. A helyi lakosság vezetési stílusa, valamint a gépjárművek elhasználdottsága miatt fokozottan oda kell figyelni vezetés közben. Az ország természeti adottságai miatt az utak kanyargósak, amely ugyancsak nehezíti a vezetést. A Budapestet Szarajevóval összekötő M-17 (E73) főútvonal kisebb lakott településeken is áthalad, ezért számítani kell gyalogosokra az út mentén. Emellett lassíthatják a haladást a főútvonalon közlekedő mezőgazdasági gépek is. A helyiek a zöldről sárgára váltó lámpánál már nem hajtanak át gépkocsival. Az ország benzinkúttal való ellátottsága jónak mondható.

Az utakon rendszeresek a közúti ellenőrzések. A szabálysértések nagy része a sebességhatár átlépése miatt történik, a büntetés mértéke 50-150 euró a sebességhatár 10-30 km/óra átlépése esetén. Végso esetben a jogosítvány bevonására is sor kerülhet. A gyalogosgázolást a helyi törvények szigorúan büntetik. November 15. és március 15. között az utakon kötelező a téli gumi használata. Az országban lakott területen is kötelező tompított fényszórót használni. Az országba való autós belépéshez nemzetközi zöldkártya kötelező.

Forrás: <https://konzuliszolgalat.kormany.hu/europa-utazasi-tanacsok?bosznia-hercegovina>

6. Repülőterek

Nemzetközi repülőterek száma: 4

A Bosnyák Horvát Föderáció területén:

[Sarajevo International Airport \(SJJ\)](#)

[Mostar International Airport \(OMO\)](#)

[Tuzla International Airport \(TZL\)](#)

A Boszniai Szerb Köztársaság területén: [Banja Luka International Airport \(BNX\)](#)

7. Banki szolgáltatások elérhetősége

Bosznia-Hercegovinában modern bankrendszer épült ki. A Központi Bank (Central Bank of Bosnia and Herzegovina, CBBH: <http://www.cbbh.ba/?lang=en>) felelős a kereskedelmi bankok engedélyeztetéséért. A kereskedelmi bankok a szokásos banki szolgáltatásokat végzik, amely kiterjed a kölcsönök és garanciák nyújtásán, a folyó- és megtakarítási számlavezetésen, betétlekötéseken túl letéti szolgáltatások nyújtásáig. A kereskedelmi bankok 85%-a külföldi tulajdonban van, jó részük osztrák vagy olasz tulajdonú.

Az országban jelenleg 16 kereskedelmi bank működik a Bosnyák Horvát Föderáció területén: Addiko Bank d.d. Sarajevo, ASA Bank d.d. Sarajevo, Bosna Bank international dd. Sarajevo, Intesa Sanpaolo Banka dd. Bosna i Hercegovina, Komercijalno-investiciona Banka d.d. V.Kladuša, NLB Banka dd. Tuzla, Privredna Banka Sarajevo dd. Sarajevo, ProCredit Bank Sarajevo, Raiffeisen Bank dd BIH, Razvojna Banka Federacije BiH, Sberbank BH dd. Sarajevo, Sparkasse Bank dd., UniCredit Bank dd., Union Banka dd. Sarajevo, Vakufska Banka dd. Sarajevo, ZiraatBank BH dd.

A Boszniai Szerb Köztársaság területén 8 kereskedelmi bank működtet fiókokat:

Addiko Bank a.d. Banja Luka, Komercijalna banka AD Banja Luka, MF Bank a.d. Banja Luka, NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka, Naša Banka a.d. Bijeljina, Nova banka ad Banja Luka, Sberbank ad. Banja Luka, Unicredit Bank ad. Banja Luka.

Forrás: <https://www.cbbh.ba/Content/Read/7>

A kétszintű bankrendszer hozzájárul az ország pénzügyi stabilitásához. Külföldi befektetők megkötések nélkül nyithatnak bankszámlát. A folyósámbla-nyitás általában nem jár költséggel és egy munkanap alatt kivitelezhető.

Forrás: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/bosnia-and-herzegovina#starting-a-business>

Bosznia-Hercegovinában az egyetlen, mindenütt elfogadott hivatalos fizetőeszköz a konvertibilis márka (1KM = 100 pfennig). Árfolyama az euróhoz rögzített: 1 EUR = 1,955830 KM. Papírpénzből 10, 20, 50, 100 és 200 márkás címletek, fém pénzből 1, 2, 5 márkás, 50, 20, 10, 5 pfenniges érmék vannak forgalomban, csak ezzel lehet fizetni az országon belül, az eurót ezért, - célszerű még a határ átlépése előtt KM-re váltani. (Egyes helyeken eurót is elfogadnak, de biztonságosabb márkát váltani.)

A konvertibilis márka Magyarországon is váltható néhány magánpénzváltónál. 2012 nyarán megjelent Bosznia-Hercegovinában az Exclusive Change pénzváltó iroda, amely magyar forintot is vált helyi konvertibilis márkára (Szarajevóban a nagyobb bevásárlóközpontokban megtalálhatóak).

Bankkártya elfogadóhelyek inkább csak a nagyobb településeken találhatók, de a bankautomaták száma folyamatosan nő. A szupermarketekben már a bejáratnál jelzik, hogy az üzletben milyen típusú bankkártyát fogadnak el a pénztáraknál. Egyes éttermekben, főleg a kisebb helyeken, elsősorban készpénzes fizetésre van lehetőség.

A bankok általában hétfőtől péntekig, reggel 8 órától délután 4 óráig tartanak nyitva, de egyes nagyobb pénzintézeteknél akár este 8 óráig, illetve szombat délelőtt is lehet pénzt váltani. Vannak, olyan pénzváltók, amelyek hétfőig is nyitva tartanak (nagyobb bevásárló központokban érdemes keresni őket). Utazási csekket csak igen kevés helyen fogadnak el, általános gyakorlat szerint általában készpénzzel fizetnek mindenhol. Minden turista maximum 1000,- Euró értékhatárig a pénz eredetének igazolása nélkül lépheti át a határt. Ennél nagyobb összeg esetén kérhetik a pénz eredetének, ill. a pénz felhasználásának igazolását (pl. áru- vagy ingatlanvásárlás céljából tart magánál nagyobb összeget az illető). A pénzmosás elleni törvény alapján minden 30 000.- KM (azaz 15.000 EUR) értéket meghaladó összeg bankból történő kivételekor, illetve bankban történő elhelyezésekor a pénzintézet köteles bejelenteni és ellenőrizni azt. Nagyobb pénzösszeg felhasználásakor ajánlott eljárás a bankszámláról bankszámlára történő átutalás.

Forrás: <http://konzuliszolgalat.kormany.hu/europa-utazasi-tanacsok?bosznia-hercegovina>

További információk:

Bosznia-Hercegovina Központi Bankjának honlapja: <http://www.cbbh.ba>

Bosznia-Hercegovinai Bankok Szövetsége: <https://ubbih.ba/en>

8. Egyéb

Bosznia-Hercegovina telefonos országhívószáma: 387. Sarajevó körzetszáma: 71.

A hivatalok általában hétfőtől péntekig 9-10 óra körül nyitnak és 16-18 óra között zárnak. Az üzletek nyitvatartási ideje termékkínálattól függően változó, de nagy általánosságban elmondható, hogy a kis üzletek, pékségek és szolgáltatóegységek kora reggeltől késő estig nyitva tartanak.

Forrás: http://utikritika.hu/bosznia-hercegovina/hasznos_informaciok

1. Üzleti etikett, tárgyalási szokások

Bosznia-Hercegovinában a munkaidő általában hétfőtől péntekig 9-17 óráig tart, a megbeszélések is ebben az időszámban történnek. Az üzleti körök öltözködési stílusa nem tér el a Nyugat-Európában megszokottól, az olasz divat erőteljes hatása érvényesül. A férfiak általában öltönyt és nyakkendőt viselnek. A cipő tisztán tartását nagyon komolyan veszik. Találkozáskor általános a felek közötti kézfogás. Nagyon fontos, hogy az üzletfeleket megfelelően szólítsuk meg. A Ms. és a Mrs. előnevek megkülönböztetése nem számít sértésnek, de helyes használata elvárt. Amíg az üzleti partnerünk nem ajánlja fel, hogy szólíthatjuk keresztnevére, addig ajánlott a családnevet és a titulust használni. A szemkontaktusnak nem tulajdonítanak akkora jelentőséget, mint a nyugati országokban. A felek tárgyalási módja olykor közvetlenebb, a társadalmi származásra vonatkozó kérdések feltevése nem tabu. Emellett a tárgyalások során tisztában kell lenni azzal, hogy az alkudozás a megbeszélés része. Emellett az üzleti kockázatok között érdemes számotartani azt, hogy az üzleti döntések a jogszabályi helyzet szövevényessége miatt a vártnál tovább elhúzódhatnak. Az üzleti döntések legtöbbször hierarchikus döntési modell szerint születnek. A transzparencia hiánya miatt egy-egy döntés meghozatala jelentős időt is igénybe vehet. Ha az üzleti tárgyalás egy része étteremben zajlik, erősen ajánlott a vendéglátó által felkínált alkoholos ital elfogyasztása.

Forrás: http://guide.culturecrossing.net/basics_business_student_details.php?Id=21&CID=27

Az ország vallási és kulturális sokszínűségére tekintettel kell lenni a beszélgetés során. Mindenképp érdemes tudatosan használni a kulturális jelképeket, pl. a 3 ujjunk felmutatása a szerbek számára a győzelem jele, de ennek negatív jelentése van a bosnyákok és horvátok lakta területeken. A vallási jelképek tisztelete is nagyon fontos. A vallások szent könyveit semmiképp se tegyük a földre, ülőalkalmatosságra, és ne vigyük be a fürdőszobába sem.

2. Fontosabb ünnepek

Az országos kormányzat hivatalosan nem ismeri el a vallási ünnepeket. Az állami kormányzat, illetve a kantonok saját hatáskörükön belül nyilváníthatnak egy-egy vallási ünnepnapot munkaszüneti napnak. A Bosznia-Hercegovinai Föderáció munkajogi törvénye évi négy, megkötések nélkül kivehető szabadnapot biztosít a munkavállalóknak vallási vagy egyéb okokból. A munkaszüneti napok listája a [Wikipédián](#) érhető el.

Forrás: <https://www.state.gov/reports/2020-report-on-international-religious-freedom/bosnia-and-herzegovina/>

3. Vallás, vallási szokások

Bosznia-Hercegovina lakosságának nagy része három valláshoz tartozónak vallja magát: muszlim (50,7%), ortodox (30,7%), római katolikus (15,2%), egyéb (4,4%).

Forrás: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/bosnia-and-herzegovina/#people-and-society>

Bosznia-Hercegovina, valamint a föderális állam alaptörvényei kimondják a vallási szabadságot. Ennek ellenére vallási ellentétek, valamint vallási alapú megkülönböztetések a társadalmi élet különböző területein jelen vannak. A belpolitikai harcok szereplői gyakran építenek a vallási közösségek mobilizációs képességére.

Forrás: <https://www.state.gov/reports/2020-report-on-international-religious-freedom/bosnia-and-herzegovina/>

A muszlim vallási élet központja a mecset. A mecsetbe való belépés előtt le kell venni a lábbelit. Az imateremben a hívők szőnyegekben térdelve imádkoznak. Ramadán hónap idején hajnaltól kora estig nyilvános helyen mindenki számára tilos az étel- és ital fogyasztás, valamint a dohányzás. A szokásos Ramadán havi ünnepségeknek az ország lakosai kiemelt jelentőséget tulajdonítanak. Ramadán után a hívők kisebb ajándékokat adnak egymásnak, baráti látogatásokra kerül sor, valamint családi körben vacsorával ünnepelnek.

Az ortodox keresztények családjainak mind van egy, a családjukhoz tartozó patrónus szentjük, akinek szolgálatát az évente megrendezett *Krsna Slava* ünnep idején köszönik meg. Az ortodox karácsonyt a gregorián naptár szerint január 6-7-én tartják. Karácsonyeste (*Badnje Vece*) általában családi körben, közös énekléssel telik. A karácsony mellett a húsvét is fontos közösségi ünnep. A tradicionális vallási szertartások mellett azonban fontos hagyományai vannak a tojásfestésnek és a *kolo* tánc lejtésének is.

Forrás: <http://www.everyculture.com/Bo-Co/Bosnia-and-Herzegovina.html#ixzz2j5jdtVji>

4. Történelmi áttekintés

A Római Birodalom Illiricum tartománya képezi a mai Bosznia-Hercegovina területét. Amíg a terület római fennhatóság alatt állt, Dalmácia néven provincia alakult itt. Az 5. századtól kezdve a terület ki volt téve vándorló törzsek időszakos fosztogatásainak, akik a 7. századtól kezdve a tartós letelepedést is megkezdték. Egészen 1200-ig Bosznia a Magyar Királyság területéhez tartozott, majd ezt követően önálló államalakulatként létezett mintegy 260 évig. A török hódítás azonban a területet is elérte. Az 1389-es csatában először a történelmi szerb állam szenvedett vereséget, majd 1463-ra Bosznia egész területe is török megszállás alá került a következő 450 évre.

Boszniát az európai államalakulatok a Balkán kulcsának tekintették. A terület feletti ellenőrzést mindenképp meg akarták szerezni, hogy a Török Birodalom, illetve a feltörekvő Orosz Birodalom ellen biztosítsák magukat. A berlini kongresszus rendelkezéseinek értelmében az Osztrák Magyar Monarchia engedélyt kapott a terület annektálására. Az osztrák-magyar kormányzat 1908-ban döntött Bosznia-Hercegovina teljes beolvasztása mellett, ami további gyújtóanyagot adott a nacionalisták kezébe. A feltörekvő szerb állam önállósodási és nemzetállam-alapítási kísérletei által okozott politikai feszültség végül 1914. június 28-án robbant ki, amikor Gavrilo Princip szerb nacionalista meggyilkolta az 51 éves Ferenc Ferdinánd trónörökös, és ezzel az első világháború gyújtószikráját adta. A harcok lezárultával Bosznia-Hercegovina a megalakuló Szerb-Horvát-Szlovén Királyság része lett, melynek neve 1929-től Jugoszláviára változott. A második világháború után az államalakulat Szocialista Föderális Jugoszláv Köztársaság néven alakult újjá Josip Broz Tito irányítása alatt. Tito pánszláv retorikája az etnikai konfliktusokat alacsony szinten tartotta. 1991-ben Bosznia-Hercegovina kinyilvánította Jugoszláviától való függetlenségét, amelyet 1992-ben népszavazással is megerősítettek. Az önállósodás a szerb és horvát államok terveit vétőzte meg. A területen élő szerb kisebbség Szerbia támogatásával a területen élő más etnikumok ellen fegyveres harcot kezdett, amelynek csak a NATO-csapatok 1995-ös bevonulása vetett véget.

A NATO közbelépése és az 1995-ös daytoni béke sem szüntette meg az etnikai konfliktusokat, azonban a szerződés biztosította egy demokratikusan szerveződő állam alapjait. Emellett elismertek két, nagyjából azonos méretű másodszintű kormány szervet is: a Bosznia Hercegovinai Föderációt, illetve a Boszniai Szerb Köztársaságot. A mai napig a két tartományi kormányzat látja el a kormányzati teendőik nagy részét. Rendelkezések születtek a gazdaság élénkítésére, munkahelyteremtésre, valamint több mint egy millió menekült letelepítéséről is gondoskodniuk kellett. 2004 óta az Európai Unió (EUFOR) vette át a NATO (IFOR, SFOR) békefenntartó missziójának irányítását Boszniában.

Forrás:

http://en.wikipedia.org/wiki/Bosnia_and_Herzegovina

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Bosznia-Hercegovina>

http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Bosnia_and_Herzegovina

<https://www.infoplease.com/world/countries/bosnia-and-herzegovina/history>

További információ az ország történelméről:

Brigham Young Egyetem weboldala:

https://eudocs.lib.byu.edu/index.php/History_of_Bosnia_and_Herzegovina:_Primary_Documents

Nato: <http://www.nato.int/sfor/indexinf/bihistory.htm>

Historyorb.com, történelmi weboldal: <http://www.historyorb.com/countries/bosnia-herzegovina>

Wikipedia:

http://en.wikipedia.org/wiki/Bosnian_genocide_case_at_the_International_Court_of_Justice

Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Bosnian_War#Chronology

5. További hasznos információk

Az ország földrajzáról:

Wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Geography_of_Bosnia_and_Herzegovina

Online Világatlasz: <http://www.worldatlas.com/webimage/countrys/europe/ba.htm>

Az ország politikájáról:

Balkaninsight.com, online hírportál a Balkánról:

<http://www.balkaninsight.com/en/page/bosnia-and-herzegovina-home>

Európai Fórum a Demokráciáért és Szolidaritásért:

<https://www.europeanforum.net/countries/bosnia-herzegovina>

Politicalresources.net, nemzetközi politikával foglalkozó weboldal:

<https://www.politicalresources.net/bosnia.htm>

Az ország minisztériumairól:

Miniszteri Tanács

A Bosnyák Horvát Föderáció területén:

<http://www.fbihvlada.gov.ba/english/>

A Bosznia Szerb Köztársaság területén:

<http://www.vladars.net/eng/Pages/Tiles.aspx>

Egyéb minisztériumok elérhetősége:

http://www.fbihvlada.gov.ba/english/ministarstva/unutrasnji_poslovi.php

Bosznia-Hercegovina Külügyminisztériuma:

http://www.mvp.gov.ba/default.aspx?template_id=43&pageIndex=1

Bosznia-Hercegovina Belügyminisztériuma: <http://www.fmup.gov.ba/v2/>

Az ország kultúrájáról:

Balkan.hu portál: <http://www.balkan.hu/bosznia.php>

International Fund for Agricultural Development weboldala:

<https://www.ifad.org/en/web/operations/w/country/bosnia-and-herzegovina>

Munkavállalás: <https://www.internations.org/bosnia-herzegovina-expats>

Kultúra, szokások: <http://www.discoverbosnia.com/bosnian-culture>

UNESCO: <http://whc.unesco.org/en/statesparties/ba>

Angol nyelvű online napilapok:

Bosnia and Herzegovina Federal News Agency (FENA): <http://fena.ba/>

ONASA Independent News Agency: <http://www.onasa.com.ba/Default.aspx>

Sarajevo Times: <http://www.sarajevotimes.com/>

Szarajevóról:

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Szarajev%C3%B3>

<http://en.wikipedia.org/wiki/Sarajevo>

A város hivatalos honlapja: <http://www.sarajevo.ba/en/>

Kézirat lezárva: 2021. július

További információ:

Magyar Kereskedelmi és Iparkamara Nemzetközi Igazgatóság

Telefon: + 36 1 474 5142

E-mail: intdept@mkik.hu